

Az „Ó-Magyar Mária-siralom“ betűjének értelmére vezérlő kalauz.

I.

Előszó.

Az Ó-magyar Mária-siralom¹⁾ a legközvetlenebb bizonyítéka az Árpád-kori magyarság vallásos áhítata mélységének, a legnagyobb emléke Árpád-kori vallási irodalmunk magas színvonalának, és kellő vizsgálódás után rávezet bennünket nemcsak arra, hogy a keresztyénség és magyarság mennyire egybeforrott az Árpádok országglása alatt, hanem arra is, hogy a keresztyénséggel járó nyugati irodalmi hatás előtt mily magas színvonalon állott a magyar verselő művészet, és hogy az a papság, mely az egyetemes hit kincseit megnyitotta a magyarságnak, jó példát mutatott abban is, mint kell az ősi nemzeti műveltség értékeit átmenteni új, nyugati műveltségünk elemei közé.

„Alig tehető fel“ — mondja *Horváth János* „A Magyar Irodalmi Műveltség Kezdetei“ című könyvében (90. l.) — „alig tehető fel, hogy a Siralom első vagy éppen egyetlen műve lett volna a fordítónak.“

Bizonyosan nem!

Amaz 1300 körüli, magában álló mű mögött látnunk és becsülnünk kell ama régi kor nagy magyar lyricusát, bár alkotásai ez egyen kívül mind elvesztek a szerző nevével együtt. Nevét középkori szokás szerint bizonyára egykorú olvasói sem ismerték, hiszen a nem maga dicsőségét, hanem Istenét szolgáló szerző célja nem az volt, hogy az ő személyét ismerjék, hanem csak, hogy az ő szavát megértsék.

Ezt a célját, mely egyedüli jutalma lehetett, el is érhetette a maga korában, és ez ön dicsőségétől, elrejtőző énekszerzőnek egyetlen jutalma csak az lehet ma is, ha buzgó szívvel, dallamos ajakkal mondott verseit igyekezzünk megérteni mind is.

1) Elfogadott rövidítése: ÓMS.

De az a sok század, mely bennünket a középkori vallási irodalomtól és az Árpád-kori magyar nyelvtől elválaszt, megnehezíti a régi szöveg megértését, megkönnyíti helytelen fölfogását, rosszul vagy hiányosan értését: a meg nem értés vagy ferdítve értés pedig méltatlan büntetése minden igazi írónak. Árpád-kori nagy írónk emléke iránt való kötelesség tehát addig magyaráznunk az ÓMS. ígéit, míg el nem hártjuk az akadályokat a szerző szavainak jelentése és a mai olvasók értelme között.

E pillanatban azonban fülembé csendül egy kiváló nyelv-tudós kérdése²⁾, melyet több évvel ezelőtt³⁾ intézett hozzám annak hallatára, hogy az ÓMS-hoz írtam szövegmagyarázatokat:

— Hát van azon még magyarázni való?

Ezért előzetes önigazolásul ide vetem rövid táblázatban azokat az ÓMS. szavairól való jelentés-megállapításokat, melyek a magyar középkor e legszebb költői emlékének teljes értését és élvezését megghiúsítják.

ÓMS szövegében	Helytelen értelmezések	Helyes értelmezés
1. <i>fepedyk</i>	1. sopánkodom, sápadok, bágyadok; süppedek, süllyedek	1. zokogok
2. <i>kyniuhhad</i>	2. könnyítsed; kinyűjed	2. kinyújtsad azaz ki vonjad
3. <i>Scegenul</i>	3. szegényül	3. szégyenfil azaz megszegyenítettik, meggyaláztatik
4. <i>hioll</i>	4. hígul, híggá válik	4. hull
5. <i>therthetyk</i>	5. A tör vagy tettet ige származéka	5. A tér ige származéka
6. <i>qui</i>	6. ki (igekötő)	6. ki (névmás)
7. <i>hyul</i>	7. híul azaz fogy, kiürül, megszűnik, hija lesz, hiúsul; hül	7. enyhül
8. <i>ez bu thuruth</i>	8. e bú-tört	8. a bűnnek e törét
9. <i>ualallal</i>	9. valóságai; bíróval, ítélet alapján; válással	9. boldogsággal

²⁾ Gombocz Zoltáné.

³⁾ 1928-ban.

ÓSM szövegében	Helytelen értelmezés	Helyes értelmezés
10. hul	10. hal (ige)	10. holott azaz mikor
11. kynza ^{ff} al	11. Kínzással	11. kínzással
12. huztuzwa	12. meghúzlalva azaz keresztre feszítve	12. húzva-vonva azaz uton mentében rángatva
13. wklelue	13. öklelve (lándzsával)	13. öklözve (kézzel)
14. leg	14. legyen (3. szem.)	14. légy (2. személy)

Ennyi a tévedés azon egy lapnyi szöveg magyarázásában, mely egyetlen lapnyi szöveg alapján kell képet alkotnunk sok századnyi letűnt időnek magyar versszerzéséről. Nagy baj, ha a nyelvtörténet nem siet segítségére az irodalomtörtételnek (ezért vállalkoztam nyelvész létemre az ÓMS. fejtegetésére) és nagy baj, ha a nyelvtudomány nem hívja segítségül az irodalomtudományt (ezért alkalmazom a következőkben a stylustörténeti módszert — így nevezem —, melyre már több esetben voltam bátor fölhívni a figyelmet, gyakorlatilag is bemutatva e módszer eredményes alkalmazását; vö. *Mészöly*: A Halotti Beszéd lárgyas elbeszélő mult alakjai magyar és finnugor szempontból 48—61., 73—76., 78—82. l.)

Ezt írtam 1929-ben „Az Ó-magyar Mária-siralom nyelvtörténeti és stylustörténeti magyarázata“ c. tanulmányom előszavául. Ez az előszó 1935-ben megjelent a Szegedi Füzetekben (II. 177), de maga a tanulmány csönkítatlanul csak 1943-ban jelenhet majd meg a kolozsvári Egyetem kiadásában. (Részleteket már közöltem belőle folyóiratokban: NÉNy. II.:125. l. 1930; NyK. XLVIII.:54. l. 1931; Napkelet IX.:326. l. 1931; NÉNy. V.:149. l. 1933; Szeg. Füz. II.:15. l. 1935; Szeg. Füz. II.:15. l. 1935; NyK. L.:278. l. 1936; MNy. XXXII.:168. l. 1936.)

Valamely nyelvemlék stylustörténeti magyarázatán azt értem, hogy a nyelvemléket úgy is nézzük, mint valamely kor egyik irodalmi műfajának termékét, s egyes homályos részeinek megkísértett nyelvi magyarázatait ne csupán a felől ítéljük meg, hogy az illető magyarázat egyezik-e az általános nyelvtörténeti megállapításokkal, hanem próbáljuk a szerint is, hogy a szöveg föltett értelme egyezik-e az illető kor illető műfajának műfaji stíluselemeivel.

Vallási tárgyú középkori magyar nyelvemlékeink általában a latin nyelvű vallási irodalom fordításai és átdolgozásai: a rájuk alkalmazott stylustörténeti módszerben tehát bennefoglaltatik a latin nyelvű középkori vallási irodalom stylusának is figyelemmel tartása. Ha meg verset magyarázunk, föl kell használnunk a magyar yerstörténet eredményeit is.

Amaz említett tanulmányom alapján, reá való általános hivatkozással adom itt az ÓMS. szövegét, olvasását, magyarázatát, fokozatosan vezetve az olvasót a latin forrásszövegtől az azon alapuló magyar szöveg legeredetibb alakjáig. Hogy fejtegetésetmet jobban megítélhesse az olvasó, közlöm Horváth Jánosnak azt az olvasását és értelmezését is, melyet közvetlen az ÓMS. előkerülte után tett közzé, továbbá Pais Dezsőnek nemrég megjelent olvasását és értelmezését is, mely művében már figyelembe vette az én ÓMS.-mal foglalkozó, 1929. után itt-ott megjelent némely cikkemet is.

Munkám végére hagyom az egyes versszakokhoz fűzött magyarázataimat.

II.

A Löweni Codex latin planctusának szövege mai helyesírással.

1.

Planctus ante nescia,
Planctu lassor anxia,
Crucior dolore;
Orbat orbem radio
Me Judaea filio,
Gaudio, dulcore.

2.

Fili, dulcor unice,
Singulare gaudium,
Matrem flentem respice
Conferens solatium.

3.

Pectus, mentem, lumina
Tua torquent vulnera.
Quae mater, quae foemina
Tam felix, quam misera?
Proh dolor!

4.

Hinc color effudit oris,
 Hinc ruit, hinc fluit
 Unda cruoris.
 Crucior dolore.

5.

O quis amor corporis
 Tibi fecit spolia?
 O quam digni pignoris
 Tam amara praemia!
 O quam sero deditus
 Tam cito me deseris!
 O quam digne gemitus
 Tam abiecte moreris!
 Crucior dolore.

6.

O pia gratia sic morientis!
 O fera dextera crucifigentis!
 O lenis in poenis mens patientis!
 O zelus, o scelus invidiae gentis!
 Crucior dolore.

7.

O verum eloquium iusti Simeonis:
 Quod promisit, gladium⁴⁾
 Sentio doloris!
 Gemitus, suspiria lacrimaeque foris
 Vulneris indicia sunt interioris.
 Crucior dolore.

8.

Parcito proli:
 Mors mihi soli
 Sola morderis.
 Morte beate separor a te,
 Dummodo nate nunc crucieris.

4) A Löweni Codexben hibásan: *gladio*.

9.

Quod crimen, quae scelera
 Gens commisit effera:
 Probra, vincla, verbera,
 Sputa, clavos, caetera
 Sine culpa patitur.

10.

Nato, quaeso, parcite,
 Matrem crucifigite,
 Aut in crucis stipite
 Me simul affligite!
 Male solus moritur.

III.

*A Löweni Codex plactusának szolgai prózai mai magyar nyelvű
 fordítása így volna.*

1.

Siralomnak ezelőtt nem-tudója
 Siralomtól gyötörődve epedek,
 Kínzatom fájdalomtól.
 Megfosztja a világot világosságától,
 Engem Júdóa, fiamtól,
 Örömentől, édességmentől.

2.

Fiam, egyetlen édességem,
 Egyetlen örömem,
 Siró anyát tekintsed,
 Hozva vígasztalást.

3.

Szívemet, elmémet, szememet
 Gyöttrik a te sebeid.
 Mely anya, mely asszony
 Oly boldog, mint szerencsétlen?
 Ó fájdalom!

4.

Im elhagy orcád színe,
 Im buzog, im ömlik
 Véred árja.
 Kínzatom fájdalomtól.

5.

Ó mily (nagy) szeretet(ed) az, mely testedtől való
 Megfosztatást tett tenéked!
 (Jézusnak az emberiség iránti szeretete művelte azt,
 hogy érette testét a kínhalál zsákmányául adta.)
 Ó mely méltó zálognak
 Oly keserű jutalmá!
 Ó mely későn adatván,
 Oly hamar elhiagysz engemet!
 Ó megsiratásra mely méltó,
 Oly megalázva halsz meg!
 Kínzatom fájdalomtól.

6.

Ó az így halóinak kegyés malasztja!
 Ó a keresztre feszítőnek kegyetlen jobbja!
 Ó a szenvedőnek a gyötrelmekben szelíd elméje!
 Ó a gonosz nemzetnek dühe, büne!
 Kínzatom fájdalomtól.

7.

Ó az igaz Símeonnak valóra való beszéde:
 Amit megígért,
 Érzem a fájdalomnak törét!
 Az én siralmam, fohászkodásom és könnyeim kívül
 Az én belső sebemnek jelei.
 Kínzatom fájdalomtól.

8.

Kegyelmezz gyermekemnek:
 Engem magamat, halál,
 Egyedül te gyógyítasz meg.
 Halállal boldogan választatnám el tetőled,
 Mikor, fiam, most kínzatos.

9.

Mely bünt, mely gonosztetteket
 Követett el a vad nemzetség:
 Siralmakat, kötelékeket, veréseket,
 Pökéseket, szegeket, egyebeket
 Bűn nélkül szenved (t. i. Jézus).

10.

Fiamnak, kérlek, kegyelmezzetek,
 Az anyát feszítsétek keresztre,
 Vagy a kereszt törzsökén
 Engem vele együtt verjetek át!
 Rosszul hal meg egyedül.

(T. i. Jézus; azaz: rosszul történik az, fájdalمامra történik az, hogy egyedül a fiúnak kell meghalnia, anyja nélkül.)

IV.

Az Ó-magyar Mária-siralom mai köznyelvi szavakkal átírva és mai helyesírással, de megközelítve az eredeti verselésének elvét.

1.

Nem tudtam, mi a siralom.
 Most siralommal zokogok,
 Bútól aszok, epedek.

2.

Zsidók világosságomtól,
 Megfosztanak én fiamtól,
 Az én édes örömemtől.

3.

Ó én édes uram,
 Egyetlenegy fiam,
 Síró anyát tekintsed,
 Bújából őt kivonjad!

4.

Szemem könnytől árad,
 Szívem bútól fárad,
 Te véred hullása
 Szívem alélása.

5.

Világnak világa,
 Virágnak virága,
 Keservesen kízzanak,
 Vas szegekkel átvernek!

6.

Jaj nekem, én fiam!
 édes vagy, mint a méz,
 De szépséged meggyalázzák.
 véred hull, mint a víz.

7.

Siralmam, fohászkodásom
 kifelé térül,
 Én szívemnek belső búja,
 mely soha nem enyhül.

8.

Végy magadhoz engem, halál,
 egyetlenem éljen,
 Maradjon meg az én uram,
 világ tőle féljen!

9.

Ó az igaz Símeonnak
 bizonyos szava teljesült:
 Én érzem e bú törét,
 melyet egykor jövendölt:

10.

Tetőled válnom kell,
 de éppen nem boldogan,
 Mikor így kínoznak,
 én fiam, halálosan!

11.

Zsidó, mit téssz törvénytelenül?
 Fiam mért hal büntelenül?
 Megfogván, rángatván,
 Öklözvén, kötözvén
 Megölöd!

12.

Kegyelmezzetek fiamnak,
 Nem kell kegyelem magamnak —
 Vajha halál kínjával
 Anyát édes fiával
 Vele együtt ölnétek!

V.

A Löweni Codex-beli Ó-magyar Mária-siralom az eredeti, régi szavakkal, de mai köznyelvi kiejtéssel, mai helyesírással.

1.

Valék siralom-tudatlan.
Siralommal sepedek,
Búval aszok, epedek.

2.

Választ világomtól,
Zsidó, fiadomtól,
Édes örömemtől.

3.

Ó én édes uradom,
Egyen-egy fiadom,
Síró anyát tekintsed,
Bújából kinyújtsad!

4.

Szemem könnyel árad,
Én jonhom búval fárad,
Te véred hullatja
Én jonhom alélatja.

5.

Világ világa,
Virágnak virága,
Keserüen kízzatol,
Vas szegekkel veretel!

7.

Uh nekem, én fiam!
Édes, mézül,
Szégyenül szépséged,
Véred hull vízül.

7.

Siralmam, fohászatom
Tértetik kívül,
Én jonhomnak bel búja,
Ki⁵⁾ soha nem hül.

⁵⁾ Értsd: amely.

8.

Végy, halál, engemet,
Egyedem éljen,
Maradjon uradom,
Kit világ féljen!

9.

Ó igaz Símeonnak
Bezzeg szava ére:
Én érzem ez bú törét,
Kit néha ígére.

10.

Tőled válnom,
De nem valállal,
Hol így kínzassál,
Fiam, halállal!

11.

Zsidó, mit téssz törvénytelen?
Fiam mért hal büntelen?
Fogva, húzdozva,
Öklelve, kötve
Ölöd!

12.

Kegyedjete fiamnak,
Ne légy kegyelem magamnak —
Avagy halál kínjával
Anyát édes fjával
Egyembe öljétek!

VI.

A Löweni Codex-beli Ó-magyar Mária-siralom az eredeti, régi szavakkal, de részben mai köznyelvi, részben megfelelő mai tájnyelvi kiejtéssel, mai nyelvészeti írásmóddal.⁶⁾

1.

Valék siralom-tudatlan.
Siralommal sepédék,
Búval aszok, epedék.

⁶⁾ Az *á* betű az illabialis, úgynevezett palócos *a* hang jele, az *é* betű pedig azé a középfokú *e* hangé, melyet a dunántúli ember mond például ezekben a szavakban: tē, nēm, vēs, stb.

2.

Válászt világomtúl,
Zsidó, fiadomtúl,
Édés örömentül.

3.

Ó én édés uradom,
éggyen-éggy fiadom,
Síró anyát tekintsed,
Bújából kinyújtsad!

4.

Szēmēm könyvel árád,
Én jonhom búval fárád,
Tē véröd hullatja
Én jonhom aléletja.

5.

Világ világá,
Virágnák virágá,
Keserűen kízzatol,
Vas szégekkel veretöl!

6.

Uh nekēm,, én fiam!
Édēs, mézűl,
Szégyenűl szépségöd,
Víröd hull vízől.

7.

Siralmam, fohászatom
Tértetik kívül,
Én jonhomnak bel búja
Ki somha nēm hívül.

8.

Végy, hálál, engömet,
éggyedöm illyen,
Maraggyon uradom,
Kit világ féllyen!

9.

Ó igaz Símëonnak
Bëzzëg szova ére:
Én érzëm ez bú túrit,
Kit níha ígëre.

10

Tüled válnom,
De nem válállál,
Hol így kínzássál,
Fiam, hálállál!

11.

Zsidó, mit téssz törvénytelen?
Fiam mért hal büntelen?
Fogva, húzdozva,
Öklelve, kétéve
Ölöd!

12.

Kegyöggyetők fiamnak,
Nő légy kegyelóm magamnak --
Avagy hálál kínjával
Anyát édés fiá vál
Égyembe ölljétők!

VII.

Az Ó-magyar Mária-siralom a Löweni Codex-béli szövegnek szavaival, föltehető egykorú kiejtéssel, de mai írásmóddal.

1.

Volék sírolm-tudotlon.
Sírolmol sēpēdik,
Búol oszuk, epedēk.

2.

Válászt világumtúl,
Zsidóv, fiodumtúl,
Ézēs ürümentül.

3.

Ó én ézēs urodum,
ēggyen-igy fiodum,
Síróv anyát teküncsed,
Búábelól kihyúchhad!

4.

Szēmēm künvel árād,
Én junhum búol fárād,
Tē vérüđ hullottya
Én junhum olélottya.

5.

Világ világa,
Virágnak virága,
Keserűen kínzatul,
Vos szégekkel veretül!

6.

Uh nekém, én fiom,
Ézēs, mézül,
Szégyenül szépségüd,
Vírüd hioll vízöl.

7.

Sirolmom, fuhászátum
Tértetik kíül,
Én junhumnok bel búa,
Ki sumha nim híül.

8.

Végy, hálál, engümet,
égyedüm illyen,
Maraggyun urodum,
Kit világ féllýen!

9.

Ó igoz Síméonnok
Bézzég szovo ére:
Én érzém ez bú türút,
Kit níha ígére.

10.

Túled válnum,
De nüm válállál,
Hul így kínzássál,
Fiom, hálállál!

11.

Zsidóv, mit tész türvéntelen?
Fiom mért hol biüntelen?
Fugvá, husztuzvá,
Üklelvé, kétvé
Ülöd!

12.

Kegyüggyetük fiomnok,
Në légy kegyülm mogomnok!
Ovogy hálál kínáál
Ányát ézës fiáál
ëgyembelú üllýétük!

VIII.

A Löweni Codex-beli Ó-magyar Mária-siralomnak a másolatokat megelőző, föltehető legeredetibb szövege egykorú kiejtéssel, mai írásmóddal, a rhytmus jelzésével.

1.

Volék siroIm- || **tudotlön.**
Sirolmol || **sëpëdik.**
Búol oszuk, || **epedëk.**

2.

Választ || **világumtúl,**
Zsidóv || **fiodumtúl,**
Ézës || **ürümentül.**

3.

Ó én ézës || **urodum,**
ëggyen-igy || **fiodum,**
Síróv anyát || **teküncsed,**
Búábelól || **kinyúchhad!**

4.

Szëmëm künel || **árád,**
Junhum búol || **fárád,**
Të vérüd | **hiollottya**
Én junhum || **olélottya.**

5.

Világnák || **világá,**
Virágnák || **virágá,**
Keserüen || **kínzatul,**
Vos szégekkel || **veretül!**

6.

Uh nekëm, || **én** fiom, ||| **ézës** || **mézül,**
Szëgyënúl || **szëpsëgüd,** ||| **vírüd** hioll || **vizól.**

7.

Sírolmom, || fuhászátum ||| tértetik || kiül,
 Én junhumnok || bël búa, ||| ki sumha nim || híül.

8.

Végy hálál, || engümet, || eggyedüm || ílyën,
 Maraggyun, || urodum, ||| kit világ || féllýën!

9.

Ó, igoz || Símeonnok ||| bēzzēg szóvo || ére:
 Én érzēm ez || bú túrút, ||| kit níha || ígére.

10.

Tüled || válnum kēll, ||| de nüm || válállál,
 Hul így kínzássál, ||| fiom, || hálállál!

11.

Zsidóv, mit tész || túrvéntelen?
 Fiom mért hol || bíüntelen?
 Fugvá, || husztuzvá,
 Úklélvé, || kétvé
 Ülöd!

12.

Kegyüggyetük || fiomnok,
 Nē légy kegyülm || mogomnok!
 Ovogy hálál kínáál
 Anyát ézēs || fiaál
 egyembelű || üllýétük!

IX.

*Az Ó-magyar Mária-siralomnak Löweni Codex-beli másolat-
 szövege betű szerint. (A számokat én tettem oda a sorok jelzésére.)*

- (1) Volek fyrolm ihudothlon fy
- (2) rolmol fepedyk. buol ozuk
- (3) epedek. Walaſth vylagum
- (4) tul fidou fyodumtul ezēs
- (5) urume(m)tuul. Ó en eſēs urodu(m)
- (6) eggen yg fyodum, ſirou a-
- (7) -niath thekunched buabeleul

- (8) kyniuhhad: Scemem kunuel
- (9) arad, en iunhum buol farad
- (10) the werud hullothya en iu(n)-
- (11) hum olelothya Vylag uila
- (12) ga viragnac uiraga. keferu-
- (13) en kynzathul uof ſcegegkel
- (14) werethul. Vh nequem en
- (15) fyon ezés mezuul / Scege
- (16) -nul ſcepſegud wirud hioll
- (17) wyzeul. Syrolmom fuha
- (18) - zatum therthetyk kyul en
- (19) iumhumnok bel bua qui
- (20) ſumha nym [kyul] hyul
- (21) Wegh halal engumiet / egge-
- (22) dum illen / maraggun uro
- (23) dum, kyth wylag felleyn
- (24) O ygoz ſymeonnok bezzeg
- (25) ſcouuo ere en erzem ez bu-
- (26) thuruth / kyt niha egyre.
- (27) Tuled ualmun de num
- (28) ualallal, hul yg kynzaſſal,
- (29) Fyom halallal. Sydou
- (30) myth thez turuentelen /
- (31) fyom merth hol byuntelen /
- (32) fugwa / huztuzwa wklet /
- (33) -ue / kethwe, ulud. Kegug
- (34) - gethuk fyomnok / ne leg,
- (35) kegulm mogomnok / owog
- (36) halal kynaal, anyath ezés
- (37) tyaal / egembelu ullyetuk.

X.

Az Ó-magyar Mária-siralomnak a másolatokat megelőző, föltehető legeredetibb szövege, a Löweni Codex-beli másolat írásmódjával, versszakokba rendezve.

1.

Volek ſyrolm thudotlon
ſyrolmol ſepedyk,
buol 'ozük epedek.

2.

Walaſth vylagumtul,
ſydou fyodumtul,
ezés urume(m)tuul.

3.

O en efes urodu(m),
eggen yg fyodum,
firou aniath thekunched,
buableul kynjuhhad.

4.

Scemem kunuel arad,
*iunhum**) buol farad,
the werud hiollothya
en iu(n)hum olelothya

5.

Vylagnac uilaga,
viragnac uiraga,
keferuen kynzathul,
uos *ſcege*gkel werethul.

6.

Vh nequem en fyom, ezés mezuul,
Scegenul *ſcepſegud*, wirud hioll wyzeul:

7.

Syrolmom, fuhazatum thethetyk kyul,
en iunhumnok bel bua, qui *ſumha* nym hyul.

8.

Wegh halal engumet, eggedum illen,
maraggun urodum, kyth wylag *fellyen*.

9.

O ygoz *ſymeonnok* bezzeg *ſcouuo* ere,
en erzem ez bu thuruth, kyt niha *ygere*.

10.

Tuled *nalnum kell*, de num ualallal,
hul yg *kynzaffal* Fyom halallal,

11.

Sydou myth thez turuentelen?
fyom merth hol byuntelen?
fugwa, huztuzwa,
wklelue, kethwe
ulud.

* A dült betű-e fejezetben mindenütt magam tette igazításra figyelemzettet.

12.

Kegügethuk fyomnok,
ne leg kegulm mogonnok,
öwog halal kynaal
anyath ezes fyaal
egembelu ullyetuk.

XI.

*A Löweni Codex-beli Ó-magyar Mária-siralom Horváth János
1923-i olvasása* és értelmezése szerint.*

1.

Volék sirolm-
Tudotlon. Sirolmól
Sepedik, búól;
Oszuk, epedek.

2.

Választ világumtul,
Zsidó, fiodumtul,
Ézes ürümentül.

3.

Ó, én ézes urodum,
Egyen-egy fiodum,
Síró anyát teküncsed,
Búabelől kinyúhhad.

4.

Szemem künnel árad,
Én junhum búól fárad,
Te vériüd hullotja
Én junhum olélotja.

5.

Világ világa,
Virágnak virága!
Keserűen kínzatul,
Vos szegekkel veretül.

1.

Valék siralom-
Tudatlan. Siralomba
Süppedék, búba;
Aszok, epedek.

2.

Választ világumtul,
Zsidó, fiodumtul,
Ézes ürümentül.

3.

Ó, én édes uracskám,
Egyetlen-egy fiacskám,
Síró anyát teküncsed,
Bújából kinyújtsad.

4.

Szemem könnyel árad,
Én szívem búval fárad,
Te véred hullása:
Én szívem alélása.

5.

Világ világa,
Virágnak virága!
Keserűen kínzatol,
Vas szegekkel veretel.

* Az olvasás nem teljesen, csak »lehetőleg« egykorú kiejtés szerinti. Horváth Jánosnak ez az olvasása és értelmezése nem tudományos, hanem szépirodalmi folyóiratban jelent meg: Napkelet I:189-92.

6.

Uh nekem! én fiam,
Ézes mézül!
Szegényül szépségüd,
Véred hiól vizöl.

7.

Sirolmom, fuhászatum
Tértetik kül,
Én junhumnak bel-búa
Ki sumha nim hül.

8.

Végy, halál, engümet!
Egyedüm iljen!
Maradjon urodum,
Kit világ féljen.

9.

Ó, igaz Simeonok
Bezzeg-szovo ére!
Én érzem ez bú-tűrüt,
Kit niha égíre,

10.

Tüled válnum.
De nüm valállal
Hol így kínzással,
Fiom, halállal.

11.

Zsidó mit téssz, türvéntelen,
Fiom mert hal büntelen.
Fugva, húztuzva, üklelve,
Ketje üllöd.

12.

Kegyügyetük fiomnok,
Ne légy kegyülm mogomnok
Ovogy halál kínáal
Anyát ézes fiáal
Egyembelü üljétek.

6.

Jaj nekem! én fiam!
Édes, mint méz!
Szegényül szépséged,
Véred hígul vízzé.

7.

Siralmam, fohászkodásom
Tördös kifelé,
Én szívemnek belső búja
Ki sohasem hül.

8.

Végy halál engemet!
Egyetlenem éljen!
Maradjon meg uracskám,
Kit világ féljen.

9.

Ó, igaz Simeonak
Való szava utolért (bevált)!
Én érzem e bú-tört,
Melyet egykor ígért (jósolt),

10.

Hogy tőled válnom kell.
De nem valállal (?)
Hal így kínzással,
Fiam, halállal.

11.

Zsidó, mit téssz, törvénytelen,
Fiam mert hal büntelen.
Fogva, húzdalva, öklelve,
Kötözve öllöd.

12.

Kegyelmezzetek fiamnak,
Ne legyen kegyelem magamnak.
Avagy halál kínjával
Anyát édes fiával
Egyetemben öljétek.**

***) Horváth János az Ó-magyar Mária-siralomnak e kiadásához a következő megjegyzést fűzi: »Figyelmeztetünk kell az olvasót, hogy se a vers kiejtés szerinti adott szövegét, se értelmezését ne tekintse véglegesnek, hanem csak megközelítőnek, sőt imitt-amott csak találgatás eredményének.«

XII.

*A Lőweni Codex-beli Ó-magyar Mária-siralom Pais Dezső
1936-i olvasásáé és értelmezése szerint*.*

1.
Volék sírolm tudotlon
Sírolmol sepedik,
Buol oszuk, epedek.

2.
Választ világumtuul
Zsidou, fiódumtuul,
Ézes ürümemtüül.

3.
Ó én ézes urodum,
Eggyen igy fiódum!
Síróu anyát teküncsed,
Buabeleül kinyuhhad!

4.
Szemem künyüel árad,
Én junhum buol fárad.
Te véruíd hullottya.
Én junhum olélottya.

5.
Világ világa,
Virágnak virága!
Keserüen kínzatul,
Vos szegekkel veretül.

6.
Uh nekem, én fiom,
Ézés mézüül!
Szegényül (szégyenül?) szépsé-
[güd,
Vírüd hioll vízeül.

1.
Valék siralom-tudatlan,
Siralomtól süppedek (siralom-
[ban elmerülök)
Bútól aszok, epedek.

2.
Választ világomtól —
Zsidó, fiacskámtól,
Édes örömemtől.

3.
Ó én édes uracskám,
Egyetlen egy fiacskám!
Síró anyát tekintsed,
Bújából kinyujtsad (kihúzzad)!

4.
Szemem könnytől árad,
Én keblem bútól fárad,
Te véred hullása
Én keblem alélása.

5.
Világ világa,
Virágnak virága!
Keservesen kínzatul,
Vas szegekkel veretel.

6.
Ó nekem, én fiam,
Édes mint méz! (édesb méznél?)
Szegényül (szégyenül?) szépsé-
[ged,
Véred ürül (patazkiz) vízként.

*) Vettém Horváth János »Magyar Versek Könyve« c. kiadványából. Ott az ÓMS néncsen versszakokra osztva. Az eredeti kiéjtést követő szövegközlésben bizonyára technikai okokból néncsenek nyelvészeti be-
tűk (pl. é).

7.

Sirolmom, fuhászatum,
Tertetik kiül
Én junhumnok bel bua,
Ki sumha ním hiül.

8.

Végy halál engümet,
Eggyedüm ilyen,
Maraggyun urodum,
Kit világ félyen!

9.

Ó igoz Simeonnok
Bezzeg szovo ére,
Én érzem ez bútürüt,
Kit níha egfire.

10.

Tüüled válnum (?),
De nüm valállal,
Hul így kínzassál,
Fiom, halállal.

11.

Zsidou, mit tész, türvéntelen,
Fiom mert hol bíüntelen,
Fugva, husztuzva,
Üklelve, ketve
Ülüd.

12.

Kegyüggyetük fiomnok,
Ne légy kegyülm mogomnok,
Ovogy halál kináal,
Anyát ézes fiáal
Egyembelü üllyétük!

7.

Siralimam, fohászzkodásom —
(ezekkel) Terjed (mutatkozik)
[kívül]
Én keblemnek belső búja,
Mi soha nem hül (enyhül).

8.

Végy halál engemet,
Egyetlenem éljen,
Maradjon uracskám,
Kit világ féljen!

9.

Ó igaz Simeonnak
Biztos szava ére (beteljesedett)
Én érzem e bútört,
Mit valamikor igére.

10.

Elválnám tőled,
De ne volna,
Hogy így kínzatol,
Fiam, halálra.

11.

Zsidó, mit téssz, törvénytelen,
Mert fiam büntelen hal.
Fogva, huzogatva,
Öklelve, kötve
Ölöd.

12.

Kegyelmezzetek fiamnak,
Ne legyen kegyelem magamnak,
Avagy halál kijnával,
Anyát édes fiával
Egyetemben öljétek!

(Folyt. köv.)

Mészöly Gedeon.